

ARHITECTURA URBANĂ A SECOLULUI XIX

CONSERVAREA MONU- MENTELOR ISTORICE ÎN R. P. POLONĂ

Organizată de direcția de specialitate din Consiliul Culturii și Educației Socialiste, întrunirea științifică din 11—12 decembrie 1979, și-a propus să releveze semnificația și valoarea unor edificii din urbanistica românească, ridicate în secolul al XIX-lea, reprezentând o etapă evolutivă a procesului și sistemului constructiv românesc. Dacă în unele orașe ca Botoșani, Timișoara, Cluj-Napoca s-au menținut într-un număr mai mare, suficiente pentru a da imaginea procesului arhitectural, a civilizației în urbanismul secolului al XIX-lea, nu același lucru se poate spune despre alte orașe, în care ritmurile dinamice ale construcțiilor contemporane își pun amprenta, nu întotdeauna fericită, asupra acestor clădiri—documente istorice și artistice, mărturii ale artei de a construi, a căror menținere în peisajul orașelor noastre, în cadrul valorificării fondului de monumente, este o cerință imperioasă, necesitând o legislație care să asigure trănicia clădirilor.

Iată de ce relevarea valorii unui fond arhitectural-urbanistic se înscrie ca o inițiativă lăudabilă a amintitei sesiuni care a adus în discuție intențiile acțiunilor viitoare și propunerile pozitive în vederea salvării și conservării unor străzi, cartiere de țiguri, clădiri singulare, ce trebuie ocrotite; în sprijinul rezolvării acestor măsuri vine tipărirea listei monumentelor istorice și de artă, care se impune de urgență.

Din comunicările ca și din discuțiile fructuoase au reieșit o serie de idei, semnificative pentru etapa pe care o străbate urbanismul contemporan și anume: conservarea centrelor istorice și revigorarea lor cu construcții moderne (trebuind să fie tratate în context urban actual); menținerea caracterului de documente, de forme de civilizație, fiind e cazul, a unor construcții urbane, cu curți interioare, și nu a unor situri compacte, în care umplerea spațiilor ar diminua rolul acestora și ambianța urbană a ansamblurilor respective; capacitatea tuturor instituțiilor, activizarea oficiilor și muzeelor pentru salvarea monumentelor fixe și obligația acestora de a ține o legătură permanentă și a influența pozitiv organele competente să sprijine această acțiune de importanță națională, care trebuie să se constituie într-o datorie a edililor și urbanistilor de azi de a veghea la ceea ce reprezintă mărturia trecutului, precum și a oamenilor de cultură de a demonstra, în orice împrejurare, valoarea ei istorică, artistică, aceea de creativitate și creație a poporului nostru.

Clarificarea terminologiei de specialitate pentru arhitectura de secol XIX, necesitatea demonstrării eficienței economice a clădirilor din respectiva perioadă, pentru a justifica menținerea lor ca documente istorice, elaborarea unui repertoriu cât mai real al fondului construit, cu situația clară a edificiilor de valoare, pentru prezentarea unei situații cuprinzătoare celor care trebuie să ia măsuri, întotdeauna la timp, de ocrotire, sînt alte câteva idei deosebit de importante, reieșite la sesiunea de comunicări, care a avut ca obiect arhitectura secolului al XIX-lea, o verigă a evoluției creației materiale și spirituale a poporului român.

E.R.

Într-un material apărut în publicația „Polonia contemporană”, nr. 8, din aprilie 1978, ziarista Marta Wesolonska prezintă probleme ale conservării monumentelor istorice și de artă din care am ales câteva aspecte mai interesante.

Conservatorii de monumente istorice, de artă, arheologii care participă la salvarea bunurilor culturale sînt persoane bine cunoscute și apreciate: profesorul Jan Zachwatowicz, supranumit și părintele școlii poloneze de conservare a monumentelor, Kazimierz Michalowski, egiptolog renumit care a descoperit frescele de la Faras, Stanislaw Lorentz, directorul Muzeului Național, Victor Zin, vice-ministru al culturii și artei, în același timp conservator general al monumentelor.

Viitorii specialiști studiază la facultățile de istoria artei ale diferitelor universități și la cursurile speciale de conservare de la Torun.

Conservatorii se ocupă de cele mai prestigioase monumente și așezări istorice, de exemplu: Cracovia, oraș recunoscut în anul 1978, de către UNESCO ca unul din cele 12 orașe-monument din lume; Wieliczka, cu minele de sare medievale, care continuă să fie exploatate și care adăpostesc adevărate opere de artă sculptate în sare; Sandomierz, Zamosc, orașe ale Renașterii, recunoscute ca monumente de talie internațională.

De cîțiva ani în Polonia a fost pus în practică un nou sistem de revalorizare a monumentelor prin mijloace mai puțin costisitoare vizînd să restituie funcțiile reprezentative și culturale ale orașelor chiar și ale celor de un interes istoric mai restrîns, este vorba despre Cieczyn, Prezmysl, Biola Podlaska, Wlodelawek.

În anul 1978 Consiliul de Miniștri a decis să se formeze o comisie interministerială desemnată cu revalorizarea orașelor și cartierelor istorice.

Aceste orașe nu au caracter strict de monument de arhitectură, dar au un caracter specific, care este astfel păstrat.

Există o doctrină poloneză de conservare? Specialiștii polonezi, respectiv profesorul Jan Zachwatowicz, se pronunță pentru o atitudine mai mult emoțională; dorința de a reanima ruinele monumentelor istorice s-ar opune primului principiu al conservării — acela de a respecta toate detaliile istorice.

Această atitudine specifică care se vrea a considera monumentul ca o substanță vie nu este decît consecința destinului dramatic al istoriei Poloniei. Supraviețuirea statului polon a fost garantată de-a lungul secolelor de continuitatea tradițiilor culturale și istorice, a operelor de artă, a cetăților și castelelor, a cărților și cîntecelor populare. Această conștiință a rolului pe care monumentul îl joacă în istorie a permis națiunii să supraviețuiască independent de circumstanțele politice.

Un alt fapt specific al școlii poloneze este acela de a face să participe la păstrarea patrimoniului cultural instituțiile cele mai diverse, așezăminte culturale, complexe industriale și persoane particulare.

Conservarea monumentelor este direct legată de activitatea socială. Aceasta a fost reglementată încă din anul 1962 prin legea conservării patrimoniului. Se precizează că protecția monumentelor este datoria tuturor cetățenilor de aceea nu numai instituțiile specializate dar și consiliile oamenilor muncii, organizațiile sociale și obștești, iubitorii monumentelor sînt vocația și responsabilitatea activității lor.

Atelierele de conservare a monumentelor istorice (ACMH) — respectiv, 14 secții — sînt un așezămint de stat, care se ocupă de restaurarea și revalorizarea bunurilor culturale în Polonia și în străinătate. Aceste ateliere folosesc 8000 de persoane, arhitecți, ingineri constructori, istorici de artă, conservatori, chimiști, tehnologi și aproximativ 3000 de meseriași — avînd un meșteșug mai puțin folosit astăzi — stucatori, ortefferi, sobari, tăietorii în piatră, meșteri de vitralii, etc. Fiecare secție are serviciul său de cercetători care pregătește documentarea istorică necesară pentru a angaja lucrări de conservare; cu concursul specialiștilor în construcții și instalații, realizează proiectele de conservare. Dispune, de asemenea, de materiale și materii prime de construcție, mijloace de transport și laboratoare.

ACMH vor face asemenea lucrări de renovare și construcție la numeroase edificii.

Creat în anul 1954 ACMH a început munca sa cu un personal de 200 de persoane, care nu puteau restaura în același timp decît câteva edificii. În 15 ani au conservat 35 000 de monumente de la clasa 0 la 4, figurînd pe lista monumentelor istorice.

Printre acestea 52 monumente de clasa 0, 1683 — clasa 1, 5 500 — clasa 2, 14 500 — clasa 3 și restul — clasa 4.

ACMH a realizat documentarea tehnică și conservarea pentru alte 4000 edificii și cercetări arheologice.

Cu deosebită grijă și extraordinară minuție au fost restaurate monumentele religioase din întreaga țară și în special din Varșovia, foarte distrusă în timpul războiului. Planul reconstrucției Varșoviei a fost întocmit încă din anul 1947 cînd profesorii Zachwatowicz și Biegansky au realizat programul refacerii orașului vechi, a castelului regal, lucrări finalizate prin anii '70.

O activitate susținută depun conservatorii polonezi în salvarea unor monumente din străinătate, la solicitarea țărilor respective — astfel în restaurarea cartierelor istorice și edificiilor sacre din Nürenberg, Hamburg, Colonia (Köln), München. Un colectiv condus de ing. Wacław Rosnowski a primit comanda restaurării catedralei din Trèves, altor monumente ca biserica Rasdorff, edificii din Quedlinbourg, castelul San-Souci, Bruckl, etc.

Tradiția legăturilor polono-italiene în probleme de conservare a monumentelor este mai recentă, datează din anul 1969 cînd profesorul Lorentz a fost ales președinte al Comitetului de salvare a monumentelor istorice din Florența; în anul 1976, o echipă poloneză a început studiul asupra stării monumentelor — edificii medievale — din insula Torcello, lângă Veneția, Ombría, Varese, în apropierea Milanului.

Alte colective poloneze au lucrat sau continuă să acționeze în Luxemburg, Cehoslovacia, Nepal, Peru, Angola, Cuba și Algeria.

LIZICA PAPOIU